

Таныжыңар чаа ном

Чаа – Хөл кожууннун төп ном саңыга бистиң чаңгыс чер чурттуувус, Тываның улустун чогаалчызы Шаңгыр – оол Монгушевич Суваң бодунун чаа үнген номун белекке берген

Хүндүлүг номчукчуларыбыс, тыва дылдың болгаш чогаалдың мөгейикчилери!

Тываның улустуң чогаалчызы, Россияның чогаалчылар эвилелиниң кежигүнү Шаңгыр – оол Суваңның чогаалдарын чон сонуургап номчуур, чүге дээрге ооң чогаалдарының маадырларының овор – хевирлери нарын, психологтуг талазы – биле сонуурганчыг. Ол болза колдуунда проза жанрынга ажылдап чоруур.

Бо чаа үнген чогаалдар чыындызында чогаалчывыстың аңгы – аңгы чылдарда үнген тоожулары, чечен чугаалары, шүлүктери, очулгалары, уругларга чогаалдары, чогаалдарының дугайында сайгарылгалары долuzu-биле кирген.

ТЫВАНЫҢ УЛУСТУҢ ЧОГААЛЧЫЗЫ ШАҢҒЫР-ООЛ СУВАҢ

ОГЛУМ МАКСИМНИҢ ЧАПТАНЧЫҒ ОВУР-ХЕВИРИНГЕ ТУРАСКААТТЫМ.

Ш. Суваңның чогаалчы ажылының эгези 1970 – 1980 чылдарның ортаа үези. “Тываның аныяктары” солунга 1976 чылдың июнь айда “Оглум чазы” деп шүлүү парлаттыңан. Ол шүлүктү салым – чаянныг композитор Владимир Тока эскерип кааш, сөзүңге аялганы бижээн. “Оглум чазы” деп ыр хөй ыраажыларның ынак ырызы апарган. Владимир Тока биле Шаңгыр – оол Суваң “Дуруяа” деп ырны база бижээннер.

ОГЛУМ ЧАЗЫ

Сөзү Шаңгыр-оол Суваңны
Аялганы Владимир Токаны

Уярадыр

Чүрэн-де мээң ха-ным сок-кан
Чурт-тал-гам-ның у-лам-чы-зы,
Э-рес ог-лум на-зы-ны-ның
Э-ге ча-зын ут-куй бер-ди. А-
вай, ачай, а-вай деп, Аа-жок час-сып-ке-дир, Ог-
лум, оглум, ог-лум, Ор-лан-э-рес чаң-ным. А-
ным.

<p>Чүрэнде мээң ханым соккан Чуртталгамның уламчызы Эрес оглум назынның Эге чазын уткуй берди.</p> <p>Кожумаа:</p> <p>Авай, ачай, авай деп Аажок чассып келир. Оглум, оглум, оглум, Орлан-эрес чанным.</p>	<p>Чайынналган карактарын Частың хүнү эргеледип, Келир өйже кыйгырган деп Херелдендир чырыдыпты.</p> <p>Кожумаа.</p> <p>Өргүн чонга эктин деннеп, Өндүр ажыл кылып чоруур Изиг күзел чалгынналган Ишчи кылдыр өстүрүп каайн.</p> <p>Кожумаа.</p>
--	--

ДУРУЯА

Сөзү Шаңгыр-оол Суваңны
Аялганы Владимир Токаны

Таваар

Ак-көк дээр-де ду-ру-я-а
Ал-гы-рып у-жуп чор-ду.
Ы-дын дың-наа-рым-га,
Ын-дын-на-лып муң-га-раан
Э-эй, ду-ру-яа, Э-жиң ка-йыл?
Ка-ды чо-рааш, Кан-чап ча-рылды-нар?
төндүрери
Кан-чап ча-рыл-ды-нар?

<p>Ак-көк дээрде дуруяа Алгырып ужу чору. Ыдын дыннаарымга, Ыддынналып мунгараан</p> <p>Кожумаа: Ээй, дуруяа, Эжиң кайыл? Калды чорааш, Канчап чарылдынар?</p>	<p>Чечектиг шыкче чазын Четтиништир кылыптып, Эжиң-биле, дуруяа, Эглип чанып келдиң чоп.</p> <p>Кожумаа.</p> <p>Чанында эжин чокта Чалгыннарың кошкай бээр. Чааскаан чорба, дуруяа, Часты эш кылып ал.</p> <p>Кожумаа.</p>
--	--

Авам Санчай (Тугераа)
Лопсан-Сереновна Суван,
ачам Монгуш (Көк-Кожай)
Лопсаңович Суван. 1962 ч.

Май-оол, Самбың-оол,
Шаңгыр-оол Суван
алышкылар. 1966 ч.

Шаңгыр-оол Суван,
оглум Максим,
өөм ишти Вера Суван.
1991 ч.

Тываның Улустуң чогаалчызы атты Тываның Баштыңы Ш. Кара-оолдун тывысканы. 2019 ч.

«Литература России. Детская литература» чыындыга чогаалдары кирген чогаалчылар
Шаңгыр-оол Суван, Александр Шоюн, Кечил-оол Эжер-оолдун үйнуу Мила (кырган-ачазының номун алган),
Кара-Куске Чооду. 2017 ч.

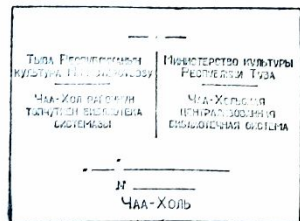
3. 201
059

ТЫВАНЫҢ УЛУСТУҢ ЧОГААЛЧЫЗЫ
ШАҢГЫР-ООЛ СУВАҢ

ЧОГААЛДАР ЧЫЫНДЫЗЫ

11224

Тоожулар
Чечен чугаалар
Шүлүктөр
Чогаалдар сайгарылгазы

Кызыл-2019

ДОПЧУЗУ

ТООЖУЛАР		ШҮЛҮКТЕР	
Хемчик нояны	5	Үе өттүр	503
Туматтар	98	Оглум хүнү	503
Кижини халавы	164	Күс	504
Кижини араатан	235	Сени чоктааш	504
Хоорай ыттары	284	Сеткил дезини	504
Чагаа	313	Кижини хөөкүй	505
Сагыш кеми	335	Харда истер	505
		Изини ам чок	505
ЧЕЧЕН ЧУГААЛАР		Каржы сөс	506
Аас-кежик	362	Салым күзү	506
Душтук кыс дег чодураа	363	Сагындырба	506
Оглунуң үнү	364	Мунгаргай ай	506
Ачамның шөлазы	366	Сөглеттинмээн бодалдар	507
Белек	367	Кижини хөңнү	507
Хертеш-Кула	368	Бийиринини изи артар	508
Өгбелер чурту	369		
Сөөлгү чагыг	370		
Эзириктин дылында...	372		
Ашаа чокта...	374		
Хөөржү	376		
Бистиң немец	378		
Өөдежок	380		
ОЧУЛГАЛАР (ПЕРЕВОДЫ)			
Мальчик из страны сказок	383	САЙЛЫКМАА КОМБУ.	
Первая охота	385	Дүжүткүр чогаалдыкчы ажилдыг	509
Оленёнок Эзирек	387		
Кара-Баштыг	389	Е.Т. ЧАМЗЫРЫН	
Козёл есть козёл	391	Роль этнопоэтики	
Родная кровь (повесть)	393	в детской прозе Ш.Суван	520
УРУГЛАРГА ЧОГААЛДАР			
ТООЖУЛАР			
Кижини-бүрүс	409	ОЛЬГА ДАМЧАЙ.	
Хуулгаазын Ак-Баштыг	442	Психологизм исторических	
		рассказов Ш.Суван	523
		Опыт художественного перевода	
		рассказов Ш.Суван	
		«Городские собаки», «Чингис-Хаан».	526
ЧЕЧЕН ЧУГААЛАР			
Кара-Баштыг	481	ШКОЛАДА ӨӨРЕНИП ТУРАРЫНЫҢ	
Калчан-Кара	483	АРГА-ДУРЖУЛГАЗЫНДАН	
Тоол чурттуг оол	486	ОЛЬГА ДАМЧАЙ.	
Эзирек	490	«Хоорай ыттарының» өннери	531
Мөңгө назын	493		
Азыранды	495	«КЕЛИР УЕЖЕ БАЗЫМ» ДЕП ЭРТЕМ-ПРАКТИКТИҢ	
Чээн-оол	497	КОНФЕРЕНЦИЯГАНЫҢ МАТЕРИАЛДАРЫ	
Этсирге-ле - чемненир	499	«Ш. Суванның «Кара-Баштыг» деп чечен	
«Эдерттип ал, авай»	500	чугаазында кол маадырның омур-хевири»	534
Маай	501	Ш. Суванның «Чээн оол» деп чечен	
		чугаазында кол маадырның омур-хевири	538

**Чаа келген номну кожууннун
төп ном саңында, чурт-
шинчилел килдизинден кээп
сонуургап, номчуп
келириңерни чаладывыс!**

**Адресивис: Чаа – Хөл суур,
Строительная кудумчузу,
бажың 14**

телефон: 8394 43 21299